

Markens grøde

20/5 71:

Jyske ejendomshandlere er begyndt at annoncere gårde til salg eller leje, »eventuelt til tyskere, der har deres danske forbindelser i orden«.

Ikke alle danskere frygtede en tysk invasion, mente bladtegneren Bo Bojesen op til EF-valget i oktober 1972. Underteksten til hans lyriske tegning fra 20. maj 1971 lød: Jyske ejendomshandlere er begyndt at annoncere gårde til salg eller leje, "eventuelt til tyskere, der har deres danske forbindelser i orden."

NATURFREDNINGENS KORTE FORÅR

Efter 30-års perioden 1940-1970 med de massive statstilskud til landvinding og grundforbedring, fulgte et kortere mellemspill i perioden 1972-1998, hvor skiftende regeringer allokerede ganske betragtelige summer til at sikre, bevare og senere genoprette danske naturområder. Men allerede fra den første lov blev der filet på bevillingerne, og snart fik pengene også andre formål end den erklærede naturbevarelse. Især genopretning af vådområder blev hurtigt et middel til at dæmpe forureningen fra det store landbrugserhverv. De allerseneste ti års naturindsats med Grøn Vækst og Fødevarer- og Landbrugspakken har helt ensidigt været orienteret mod at dæmpe især kvælstoftabet fra jordbruget. Hvad der begyndte så smukt som en indsats for at bevare og forbedre dansk natur for danskerne i sommeren 1972, er endt som endnu en tilskudsmulighed for et gældsplaget jordbrug.

Den evige angst for tyskerne slog atter ud i månederne op til EF-afstemningen 2. oktober 1972. Ville vi blive løbet over ende af de kapitalstærke naboer i syd og miste landets skønneste naturområder til udenlandske spekulanter? Og ville EF-landmænd sydfra overtage de danske landmænds jord?

Da afstemningsresultatet forelå, havde et overvældende flertal sagt ja. Valgdeltagelsen var rekordhøj med 90,1 procent. Heraf stemte 63,4 procent af vælgerne ja, mens 36,6 procent sagde nej. Så hvad nu? Kom tyskerne væltende op over grænsen og købte det hele, eller havde det bare været falsk alarm og politisk skræmmekampagne?

Der var ingen grund til panik. Allerede fire måneder før afstemningen havde Folketinget 7. juni vedtaget lov nr. 230 som værn mod den kommende invasion af udenlandske opkøbere. Regeringen var parat til at kaste mere end en halv milliard nutidskroner årligt ind i kampen for at sikre den danske natur – eller var formålet at dræbe et af nej-sidens stærke argumenter op til valget?

DANSK JORD PÅ DANSKE HÆNDER

Lovens formål var at opkøbe fast ejendom til fritidsformål for danske borgere, og det skulle ske ved "bevarelse af landskaber og tilvejebringelse af arealer til sommerhusbebyggelse, feriecentre, campingpladser, kolonihaver og almene rekreative formål." Af samme grund var det Boligministeriet, der skulle administrere loven.

Staten indførte en forkøbsret til marskenge, skove og ubebyggede ejendomme i landzone, dog med en vigtig undtagelse. Forkøbsretten var indskrænket til kun at gælde ejendomme, der ikke var undergivet landbrugspligt. Samme begrænsning gjaldt også for retten til at ekspropriere ejendomme i landzone eller udlagte sommerhusområder; alt andet end landbrugsejendomme kunne eksproprieres.

Til gengæld ville der være penge til rådighed som aldrig tidligere. Årligt skulle der allokeres et beløb på 100 mio. kr. (653 mio. kr.) til opkøb, så nu kunne der virkelig handles. Interessant nok var beløbsrammen i nutidsværdi den samme, som Statens Landvindingsudvalg havde fået udstukket i de første bevillinger i 1940'erne.

I praksis kom det nyoprettede Miljøministerium til at forvalte loven gennem Fredningsstyrelsen, og her greb man muligheden for at realisere nogle af de fredningsønsker, der havde ligget bag de kuldsejlede jordlove fra 1963. For første gang nogensinde skulle staten tage ansvar for at bevare den danske natur, og der fulgte rigeligt med penge med.

Sådan kom det bare ikke til at gå. De udenlandske spekulanter blev hjemme. Da truslen fra syd viste sig at være falsk alarm, kom de årlige 100 mio. kr. aldrig tilnærmelsesvis til udbetaling.

I løbet af de første syv år med loven blev der kun bevilget i alt 146 mio. kr., altså en femtedel af de 700 mio. kr., der var stillet i udsigt. Til gengæld blev hver en krone brugt af de stærkt beskårne bevillinger hvert eneste år. Det var hverken vanskeligt at finde egnede ejendomme eller salgsvillige ejere.

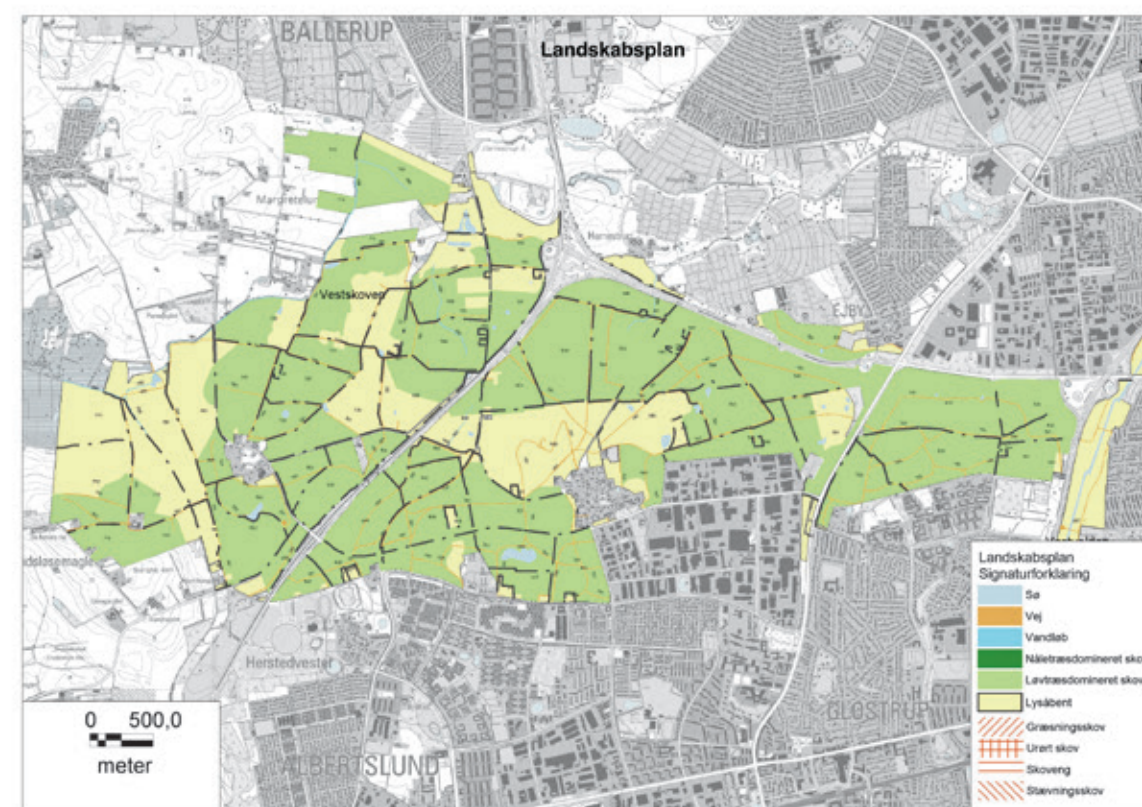
I hele lovens funktionsperiode 1972-1988 blev der erhvervet godt 600 ejendomme med et areal på til sammen ca. 15.000 hektar. Den samlede udgift hertil androg godt 325 mio. kr. Beløbet fremgår af forarbejderne til lovens afløser i 1988. Alt efter om værdien omregnes med udgangspunkt i 1972 eller i 1988, var der tale om 2,1 mia. kr. eller 566 mio. kr. i 2015-værdi. Det korrekte beløb i nutidsværdi må formodes at ligge et sted midtvejs, altså en god milliard.

Lovens muligheder for ekspropriation kom aldrig til anvendelse. Frivillighed blev politisk knæsat som princippet, så Fredningsstyrelsen måtte pænt afvente jordejernes ønsker om at sælge. Kun i få tilfælde blev der pålagt forkøbsret på ejendomme. Erhvervelse burde ikke ske, hvor formålet med erhvervelsen lige så godt eller bedre vil kunne opnås ved fredning. Med samme begrundelse gik staten tyve år senere glip af at erhverve en af Nordeuropas vigtigste naturlokaliteter, Vejlerne i Thy.

MERE SKOV ER GODT

Når man ser nærmere på de erhvervede ejendomme, springer det straks i øjnene, at forstfolkene hurtigt kom til at føre det store ord. Lovens formålsparagraf pkt. 3: at forøge skovarealet blev realiseret med stor styrke. Et gennemgående argument for den statslige erhvervelse af private skove var at åbne dem for offentligheden ved at indføre naturfredningslovens mere liberale adgangsregler.

Af større statslige skoverhvervelser efter lov 230 kan nævnes: En række skove på Nord- og Sydlangeland på i alt ca. 380 hektar, Sollerup Skov ved Svanninge på i alt 182 hektar, Hønsehals, Kårup og Bognæs Skov i Odsherred på tilsammen 312 hektar, Myrdeskov og Vrangskov på Midtsjælland på tilsammen 109 hektar, Slotved Skov i Nordjylland på 47 hektar, Skindbjerglund i Østhimmerland på 40 hektar, Carlsberg plantagerne mellem Holstebro og Ringkøbing på 288 hektar, Hjerminde og Kjællinghøl skove mellem Randers og Viborg på 257 hektar, Ellemandsbjerg i Mols Bjerge på 48 hektar, Ørnbjerg Mølle Skov på Djursland på 78 hektar, Skablund skov ved Horsens fjord på 75 hektar, Jeppe Åkjærs ejendom Jenle i Salling på 38 hektar, Kasemose Skov på Nordfyn på 22 hektar, og endelig Klinteskoven på Møns Klint på 521 hektar.

Kort: Naturstyrelsen.

Vestskoven er Danmarks største nye skov. Den strækker sig over et område på 1400 hektar og er otte kilometer lang og fire kilometer på sit bredeste stykke fra nord til syd. Den folder sig ud over fire kommuner: Albertslund, Høje Tåstrup, Glostrup og Ballerup. Jorden blev erhvervet i perioden 1967-1989, bl.a. for bevillinger fra lov 230.

Mindst 2397 hektar skov blev altså opkøbt i perioden 1972-79, men desværre foreligger der ingen opgørelser for det samlede skovareal frem til lovens ophør i 1989, så tallet skal læses med stort forbehold.

Derimod satte den daværende Skovstyrelsen kun gang i ganske få projekter med henblik på egentlig skovrejsning. Landbrugsjord var jo forbudt område, så lovens muligheder var kun få. De vigtigste opkøb var jord til Vestskoven ved København og Sydskovene ved Køge (Karlstrup). Langt hovedparten af erhvervelserne til Vestskoven skete i perioden 1967-1989, og skoven omfatter i dag ca. 1400 hektar. Sydskovene ved Køge omfatter i dag ca. 90 hektar.

Et af de mere spektakulære naturobjekter, der ikke blev købt² trods store forberedelser sidst i 1970'erne, var Kattegatøen Hjelmsø seks kilometer ud for sydspidsen af Djursland. Prisen var aftalt og helikopteren bestilt, så Finansudvalget kunne flyve ud og inspicere den 62 hektar store moræneknold, før beslutningen blev endeligt konfirmeret. Men så satte det i med dårligt vejr, og turen måtte aflyses. Udvalget kom aldrig af sted igen, og handlen blev ikke gennemført.

SAVNER OVERBLIK

Miljøministeriet har ingen samlet oversigt over de godt 600 ejendomme eller 15.000 hektar, der blev opkøbt efter lov 230 i hele dens funktionsperiode fra 1972 til 1988. Ministeriet ser sig heller ikke i stand til at sammenstille en sådan, så ejendommens videre skæbne er ukendt. Hvor mange er stadig i statens varetægt, og hvor mange er frasolgt efter påbud fra en tilfældig finansminister? Vi ved det ikke.